

הרב אורי שרקי
אורות - ארץ ישראל, פרק ד'
מתוך ספר אורות לראי"ה קוק
סיכום שיעור - עוד לא עבר את עריכת הרב

נושא הפרק: ארץ ישראל. אי אפשר לאדם מישראל שיהיה מסור ונאמן למחשבותיו הגיונותיו, רעיונותיו ודמיונותיו, בחוץ לארץ, כתכונת הנאמנות הזאת בארץ ישראל. כאשר יהודי בארץ ישראל הוא במקום הגאוגרפי והרוחני הטבעי לו. ומשום שהיהודי נמצא במקום הנורמלי לו דווקא בארץ ישראל, התפקוד הרוחני והלא רוחני שלו בארץ הוא תפקוד ישראלי, תפקוד המבטא את הזהות העצמית שלו. כלומר, מה שיהודי עושה בארץ ישראל בין אם זה קודש ובין אם זה חול, הוא באמת ישראלי אמיתי. (1) לעומת זה, ברגע שהיהודי בחו"ל הוא נמצא באוויר גאוגרפי ורוחני זר לו, ולכן במצב כזה היהודי לא יכול להיות ממש נאמן לעצמו, אלא בהכרח הוא מפתח איזושהי זהות כפולה. (2) הופעות הקדש, (רוח הקודש) באיזו מדרגה שהן, נקיות הן בארץ ישראל לפי הערך, ובחוץ לארץ מעורבות הן בסיגים וקלפות מרובים. בארץ ישראל רוח הקודש טהורה, בחו"ל לא. (3) אמנם לפי גודל התשוקה והקשור של האדם לארץ-ישראל, הרי רעיונותיו מזככים מיסוד אורא דארץ ישראל החופף על כל מי שמצפה לראותה. "שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה". למי שנמצא בחו"ל אך אוהב את ישראל ואוהב את ירושלים, יש התחברות אל ירושלים. וההתחברות הזאת מזככת את מחשבותיו גם שהוא בתוך עומק טומאת הגלות. (4)

הערות:

(1) ואפילו מעשים של חול מקבלים בארץ ערך של קודש, מה שלא קורה בחו"ל. קל וחומר מעשים של קדושה, לדוגמא: אנו רואים שלושה ספרי יסוד של התורה (תורה שבכתב, תורה שבעל פה ותורת הסוד) שספרי היסוד שלהם הם: התנ"ך, המשנה והזהר, ושלושתם יצירות ארץ-ישראליות.

(2) שאחד הביטויים שלה התרחש בגרמניה, שמנדלסון אמר: "הווי יהודי בביתך, ואדם בצאתך". כש"אדם" אצלו הכוונה לגרמני. אבל זה נכון לא רק מי שסובר כמנדלסון, אלא גם למשל, לגבי המצוות, שאופיין משתנה בקיומן בארץ ישראל או בחו"ל. כלומר, המצוות הן החוקה המדינית של האומה בארצה, ככתוב: "ראה לימדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר ציווני ה' לעשות כן בקרב הארץ, אשר אתם באים שמה לרשתה" (דברים, ד') פירוש: המצוות נתנו כדי להתקיים בארץ דווקא. אנו רואים שאם יש למצוות כזאת מרכזיות גדולה בארץ, סימן שהתורה רואה אותן לא כמעשים דתיים (שאותם אפשר לקיים בכל העולם כולו, שמעשה דתי פירושו: מעשה שנוגע לפרט), אלא כמעשים לאומיים. וברגע שיהודי יוצא מהמסגרת הלאומית שלו, למצווה שלו אין משמעות (חוץ מזכרון הקיום של המצוות). נשאלת השאלה: אז למה לא אוגנדה, הרי גם שם היינו יכולים להתכנס כל העם וליצור לאומיות משלנו? תשובה: אוגנדה כנראה, הייתה יותר טובה מוורשה, אך גם אז היה לנו גרוע משום שאין היא הארץ שלנו. כי הפן הלאומי שלנו כולל את זה שאנחנו שייכים לארץ מסוימת. כלומר, לאומיותנו לא יכולה לבוא לידי ביטוי

מלא בלי הארץ שלנו, אלא היא רק יכולה לבוא לידי ביטוי מסוים במצב כזה (כשאנחנו עצמאיים). לדוגמא: כשהיינו עם משה במדבר היינו אומה עצמאית ללא ארץ, מצבינו אז היה טוב, אך לא טוב מאוד כי ארץ לא הייתה לנו.

עוד באותו עניין: נשאלת השאלה: עד כאן טוב ויפה, אבל האם מי שלא מתכוון לקיים מצוות בארץ, כדאי לו לעלות אליה? תשובה: כן, כי: האדם צריך להיות קודם כל במקום הנורמלי לו, ורק לאחר מכן להתעסק בדברים אחרים.

מעשה ביהודי אחד שהגיע לרב קוק ואמר לו: אני מזועזע ממה שראיתי פה בארץ, ראיתי אנשים מחללי שבת, בזים לכל קודש וכולי. אצלי בחו"ל כולם שומרי מצוות. הרב קוק לא ענה לו והם המשיכו בשיחתם. תוך כדי השיחה באו לדבר על מקום מרפא בחו"ל שבו יש מעיינות וכולי, ואותו יהודי החל לשבח אותו מקום מרפא. אמר לו הרב קוק: איך אתה אומר שהמקום הזה הוא טוב? הרי הייתי שם וראיתי שכולם שם חולים! ענה לו היהודי: בוודאי, מי שחולה בא לשם כדי להרפא. ענה לו הרב קוק: תשמענה אוזניך מה שהפה שלך מדבר, הרי בארץ ישראל אותו דבר: באים אנשים לכאן כדי לרפא את מחלת הגלות, ולכן אין פלא שאתה רואה כאן את המחלות כולן דווקא בהדגשה יתרה.

עוד בעניין הזה: בפרשת ב"שלח" בני ישראל יצאו ממצרים, והיו ביניהם שתי קבוצות: אלה שהיו בני ישראל, שבשבילם לצאת ממצרים היה מובן מאליו כי הם רצו לחזור אל ארץ אבותיהם, כי הייתה להם שייכות טבעית אל המקום. יחד איתם יצאה עוד קבוצה: הערב רב שעלה ממצרים. הם יצאו בגלל שהם נמשכו אחרי האישיות הרוחנית של משה, אך ארץ ישראל לא עניינה אותם. לכן מבחינתם לצאת ממצרים לקבל את התורה בסיני זה מובן, אבל לצאת בשביל ארץ ישראל זה לא מובן. ולכן היה להם קושי, הם היו דתיים (לא לאומיים). והם הציבו תנאי: אנחנו מוכנים לצאת לארץ ישראל בתנאי שמקבלים את התורה קודם. ולכן כתוב: "ויסב אלוהים את העם (העם=ערב רב) דרך המדבר ים סוף" (כדי לקבל את התורה). כי בלי קבלת התורה הם לא היו מוכנים לעלות לארץ. מסקנה: כנראה שהקבוצה הזאת היא היותר בעייתית באומה מאז ומתמיד.

עוד דבר: נשאלת השאלה: אנחנו רואים במציאות, שדווקא כשעם ישראל חזר לארץ הוא הפסיק לקיים מצוות, וזה סותר כביכול את מה שהרב קוק אומר? תשובה: היראת שמים של חו"ל היא קטנה, והיראת שמים של ארץ ישראל היא גדולה. ולכן כדי להגיע ליראת שמים של ארץ ישראל צריך לוותר על היראת שמים של חו"ל. ובאמצע, בין יראת שמים ליראת שמים יש אובדן יראת שמים. כלומר, החילונות לא באה כי אנשים איבדו את האמונה, אלא כי אנשים רצו אמונה יותר גדולה, והדרישה לאמונה יותר גדולה הורסת את האמונה בקטנותה.

3) הגאון מוילנה היה אדם גדול, והציעו לו מהשמיים ללמוד עם המגיד, אך הגאון מוילנה לא רצה. שאל אותו ר' חיים מוולאז'ין למה לא הסכמת ללמוד עם המגיד? ענה לו הגאון מוילנה: אני צריך ללמוד על פי המאמץ שלי, אני לא צריך שיעזרו לי. ענה לו ר' חיים מוולאז'ין: אבל מה עם מרן הבית יוסף, ר' יוסף קארו (שכן למד עם המגיד)? ענה לו הגאון: הוא היה בארץ ישראל, ולכן זה שונה (הוא ידע שבחו"ל רוח הקודש יכולה להיות מעורבת בדברים שליליים).

4) הרב קוק "נתקע" בלונדון בזמן מלחמת העולם הראשונה. בהיותו שם כתב את הספר "ריש מילין". נשאלת השאלה: הספר הזה מלא ברוח הקודש, והוא נכתב בחו"ל (איפה שרוח הקודש לא בהכרח טהורה), איך זה יכול להיות? תשובה: יש צינור של רוח הקודש טהורה למי שנמצא בחו"ל אך משתוקק לארץ ישראל.